

ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.

Дубинська О. Я., Салатенко І. О.

Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка
ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»
м. Суми

Дубинская О. Я., Салатенко И. А. Прикладные проблемы физического воспитания студентов экономических специальностей.

Анотации: Рассмотрено значение проблем физического воспитания студентов экономических специальностей в контексте профессионально прикладной физической подготовки. Установлено, система физического воспитания студентов, которая сложилась в государстве, малоэффективна. Она не обеспечивает психофизическую и профессиональную готовность выпускников к производственной деятельности и последующей жизни и нуждается в постоянном усовершенствовании. Новым подходом к решению проблем подготовки к процессу учебы является утверждение прикладного значения физического воспитания, формирования мотивации, путем демонстрации реальной необходимости и полезности предложенных физических упражнений, дифференцированных с учетом состояния здоровья и последующих карьерных ожиданий. Приведен анализ публикаций русских и украинских ученых о разновидностях средств улучшения профессионально – прикладной физической подготовки студентов высших учебных заведений. Доказано, что для построения эффективной системы подготовки необходимо использовать популярные среди студенческой молодежи виды спорта, учитывая интересы при выборе средств профессионально – прикладной физической подготовки.

Ключевые слова: физическое воспитание, студенты, профессионально прикладная физическая подготовка, технология.

Анотації: Розглянуто значення проблем фізичного виховання студентів економічних спеціальностей в контексті професійно-прикладної фізичної

підготовки. Встановлено, система фізичного виховання студентів, яка склалася у державі, є малоефективна. Вона не забезпечує психофізичну і професійну готовність випускників до виробничої діяльності та подальшого життя і потребує постійного удосконалення. Новим підходом до вирішення проблем підготовки до процесу навчання є утвердження прикладного значення фізичного виховання, формування мотивації шляхом демонстрації реальної необхідності і корисності запропонованих фізичних вправ, диференційованих з урахуванням стану здоров'я і подальших кар'єрних очікувань. Наведено аналіз публікацій російських та українських вчених про різновиди засобів покращення професійно – прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів. Доведено, що для побудови ефективної системи підготовки необхідно використовувати популярні серед студентської молоді види спорту враховуючи інтереси при виборі засобів професійно – прикладної фізичної підготовки.

Ключові слова: фізичне виховання, студенти, професійно-прикладна фізична підготовка, технологія.

[Dubinskaya O. Salatenko I. O. Applied problems of physical education of students of economic specialities.](#)

The value of problems of physical education of students of economic specialities is considered in a context professionally the applied physical preparation. It is set, the system of physical education of students, which was folded in the state, is ineffective. It does not provide psikhofizicheskuyu and professional readiness of graduating students to production activity and subsequent life and needs permanent improvement. The new going near the decision of problems of preparation to the process of studies is claim of the applied value of physical education, formings of motivation, by demonstration of the real necessity and utility of the offered physical exercises, differentiated taking into account the state of health and subsequent quarry expectations. The analysis of publications of the Russian and Ukrainian scientists is resulted about the varieties of facilities of improvement professionally – the applied physical preparation of students of higher educational establishments. It is well-

proven that for the construction of the effective system of preparation it is necessary to use the popular among student young people types of sport, taking into account interests at the choice of facilities professionally – the applied physical preparation.

Keywords: physical education, students, professionally the applied physical preparation, technology.

Вступ. У сучасних умовах інтегрування України у європейську систему вищої освіти на перший план виходить необхідність реформування системи освіти України, її удосконалення, підвищення рівня якості. Виходячи з цього, стратегічним завданням реформування вищої освіти України є трансформація кількісних показників освітніх послуг у якісні, що передбачає перегляд змісту вищої освіти та наповнення його новітнім матеріалом, упровадженням сучасних технологій навчання. Разом з тим нагальною потребою є підвищення зацікавленості студентів у якості навчання, заохочення кожного студента до активної пізнавальної діяльності на підставі посилення ролі навчально-дослідницької та науково-дослідної роботи [1, 2, 11].

Ряд авторів (А.І.Драчук, 2001; С.М. Канішевський, 2008; М.Д.Зубалій, 2008; Т.Ю.Круцевич, О.І.Подлесний, 2008; Н.І. Турчина, 2009) відмічають, що діюча в теперішній час організація фізичного виховання в вузах недостатньо ефективна для підвищення рівня фізичної підготовленості, здоров'я, мотивації, професійно важливих психофізіологічних якостей і інтересів значної кількості студентів до занять фізичними вправами і спортом. Крім того, фізичне виховання не виконує в повній мірі й оздоровчу функцію.

Особливе значення в останні роки приділяється професійно-прикладній фізичній підготовці (ППФП), яка, будучи самостійним розділом курсу фізичного виховання студентів, є тією сполучною ланкою, яка з'єднує фізичну, психологічну, психофізіологічну підготовку студентів у стінах вузу з їх майбутньою професійною діяльністю.

Непопулярність фізичних вправ у вузі пояснюється відсутністю у студентів навиків, досвіду рухової активності, нерівноцінними значеннями фізичного виховання у порівнянні з іншими професійними предметами,

відсутністю можливості для вибору бажаних видів рухової активності (модних видів спорту), незадовільною діагностикою психофізичного стану першокурсників, застосуванням традиційних методів ведення занять, в яких відсутнє дидактичне обґрунтування [3, 14, 15].

В умовах ринкових стосунків сучасна економічне, політичне і соціальне середовища пред'являють підвищені вимоги до студентів вузів. Сьогодні вони повинні володіти не лише великим обсягом професійних знань, умінь і навиків, але і бути здатними швидко реагувати на ситуацію, що змінюється, знаходити нестандартні рішення, проявляти творчі здібності. Це створює ситуацію, при якій випускник вузу повинен, поряд з високим рівнем професіоналізму володіти розвиненими психофізичними якостями, що дозволяють адаптуватися до професійного навантаження і сприяючими творчому довголіттю [1, 8].

В той же час, такими вченими як, Б.М. Шиян (2001), А.М. Пономаренко (2003), О. Подлесний (2007), В.М. Сергієнко (2007) наголошується, що пошук ефективних шляхів поєднання навчання студентів з їхньою майбутньою професійною діяльністю націлює на потребу корекції мети й змісту навчальної програми, вивчення сучасних технологій фізичного виховання, підвищення активності в пізнавальній діяльності студентів, в зв'язку з тим, що на практиці випускники недостатньо підготовлені до самостійної праці як фахівці.

Тому, постає актуальне питання впровадження сучасних технологій фізичного виховання у навчальний процес студентів, побудовані на основі популярних видів рухової активності, та які б сприяли покращенню рівня здоров'я та професійно важливих фізичних якостей.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи. *Мета дослідження* – проаналізувати стан проблеми професійно-прикладної фізичної підготовки студентів економічних спеціальностей.

Зв'язок теми з науковими програмами, планами, темами. Дослідження за темою дисертаційної роботи “Підвищення рівня фізичного розвитку і фізичної підготовленості різних груп населення засобами фізичної культури” виконуються згідно з планом науково-комплексної роботи кафедри теорії і

методики фізичної культури Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка, яка затверджена Інститутом науково-технічної і економічної інформації України, м. Київ, номер державної реєстрації 0111 U 005736.

Результати дослідження. На необхідність прикладної фізичної підготовки при навчанні виробничих робітників вказувалося в роботах учених уже на початку минулого віку. Вже тоді спеціалісти застосовували перші спроби розробити організаційно-методичні аспекти цієї проблеми.

Аналіз літературних джерел, довідкових матеріалів і документів [1, 3, 7] показав, що прикладна спрямованість у практиці фізичного виховання визначалась ще в 30-і роки минулого століття. А з 60-х років до програми з фізичного виховання введено обов'язковий розділ «Професійно-прикладна фізична підготовка» (ППФП).

Подальший свій розвиток ППФП отримала в роботах вчених В.В. Белиновича, А.В. Коробкова та інших, які ще в 60-ті роки минулого століття висунули ідею ширшого і більш ціленаправленого використання засобів фізичної культури на виробництві. Було запропоновано перейти від виробничої гімнастики до системи фізкультурних заходів для оздоровлення працівників і поліпшення їх професійної фізичної підготовки. Виробнича фізична культура розглядалася як засіб укріплення здоров'я працівників, підвищення їх працездатності, забезпечення прикладного ефекту [6, 9].

ППФП – спеціалізований педагогічний процес, спрямований на розвиток фізичних якостей, рухових навиків і функцій організму, сприяє успішному освоєнню і вдосконаленню професії. ППФП повинна будуватися в єдиному взаємозв'язку (відповідних співвідношеннях із загальною фізичною підготовкою (ЗФП) [6].

Вивченням цієї комплексної проблеми займалася велика кількість вчених таких, як В.Л. Кабачков, В.І. Іл'їнич, А.В. Магльований, Л. П. Пилипей та інших. Було встановлено, що ППФП як багатосторонній процес має важливе значення як у системі підготовки майбутніх фахівців, так і у системі

виробництва, тобто безпосередньо на робочому місці. Безперечним є і той факт, що ППФП дозволяє зменшити час адаптації до робочих умов, досягнути, зберегти і збільшити рівень працездатності упродовж робочого дня, зняти втому та швидко відновити життєві сили організму людини після роботи.

Тому проблема вдосконалення процесу професійно-прикладної фізичної підготовки (ППФП), як тієї, що є одною зі складових професійної майстерності людини, потребує дієвого підходу до її вирішення.

Професійно-прикладна фізична підготовка, яка є самостійним розділом курсу фізичного виховання студентів, є тою проміжною ланкою, яка з'єднує психофізіологічну підготовку студентської молоді у стінах інституту з їх майбутньою професійною діяльністю. Саме через професійно-прикладну підготовку навчальний предмет «фізичне виховання» реалізує зв'язок навчального процесу у вузі з виробництвом.

Професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх фахівців повинна бути спрямована, головним чином, на формування професійно важливих фізичних якостей і прикладних рухових навичок, необхідних ряду категорій робітників в особливих умовах їх професійної діяльності. Встановлено, що в процесі професійно-прикладної фізичної підготовки успішно формується великий комплекс психофізичних, особових якостей, необхідних фахівцеві у його професійній діяльності [4, 5, 6].

Роботи багатьох авторів свідчать, що професійно-прикладна фізична підготовка ефективно сприяє зміцненню здоров'я, підвищенню стійкості до захворювань, зниженню травматизму. Праця тих, хто систематично займається професійно-прикладною фізичною підготовкою, є більш кваліфікаційною, економічною, продуктивною. Ці спеціалісти в менш підвладні втомі під час роботи. Впровадження професійно-прикладної фізичної підготовки в практику фізичного виховання студентів створює передумови для скорочення строків досягнення професійної майстерності, високої професійної працездатності й продуктивності праці [1, 3, 6].

Основним призначенням ППФП у теперішній час є спрямований розвиток і підтримка на оптимальному рівні тих психічних і фізичних якостей людини, до яких пред'являє підвищені вимоги конкретна професійна діяльність, а також вироблення функціональної стійкості організму до умов цієї діяльності, формування прикладних рухових умінь і навичок, необхідних у зв'язку з особливими зовнішніми умовами праці [4, 6].

Як зазначають ряд авторів, зокрема [2, 3, 7], необхідність виконання студентами великого обсягу навчальної роботи в умовах дефіциту часу, явного зниження адаптаційних механізмів призводить до прогресуючого погіршення їх здоров'я. У результаті більше 50 % студентів мають низький рівень кондиційної фізичної підготовленості, що є проблемою для професійно-прикладної фізичної підготовки.

Співвідношення загальної фізичної підготовки і спеціального розділу професійної прикладної фізичної підготовки за конкретною спеціальністю у студентів різних вузів може значно відрізнятися. Однак важливість загальної фізичної підготовки як базової основи для спеціалізованої підготовки зберігатиметься у всіх випадках [3], і це вимагає поетапного підходу до професійно-прикладної фізичної підготовки.

Різні напрямки підготовки спеціалістів відповідно до стандартів вищої освіти необхідно проаналізувати на подібність і відмінність їхніх професійних вимог; систематизувати і згрупувати спеціальності; відповідно до напрямків підготовки спеціалістів у вузах розробити програми.

Водночас система фізичного виховання студентів, яка склалася у державі, малоефективна [4]. Вона не забезпечує психофізичну і професійну готовність випускників до виробничої діяльності та подальшого життя і потребує постійного удосконалення.

Проблема полягає в тому, що у вузах України діє національна система навчального процесу з фізичного виховання, в якій обов'язковий розділ ППФП побудований на основі нормативного підходу і відрізняється від європейського.

Сучасна педагогіка кваліфікує дві основні форми організації навчального процесу з фізичного виховання – інформаційну і розвиваючу.

Інформаційна форма передбачає для студентів в основному такі процеси: повідомляти, наказувати, запам'ятовувати матеріал, виконувати вправи, вимоги і нормативи, які раніше передбачені та регламентовані викладачем і навчальною програмою. Використання форм і засобів з фізичного виховання заздалегідь регламентовані. Це так званий нормативний підхід.

Друга форма організації – розвиваюча. Вона передбачає створення умов, які викликають у студентів внутрішню потребу в знаннях і бажання самостійно займатися психофізичним вдосконаленням і досягати відповідного рівня фізичної підготовленості всіма доступними науковими засобами [3, 10, 12].

У цьому випадку головним завданням для педагогів є цілеспрямоване управління саморозвиваючою ППФП, тому що, як відзначає Н. А. Третьяков [5], суттєвим недоліком фізичного виховання студентів минулих років є його безсумнівний консерватизм, унітарність і виражений антиособистий підхід. Існуюча система фізичного виховання була побудована на командно-нормативному підході, при якому особа студента була другорядною, а на першому плані стояв нормативний показник. Студент потрібний був як засіб досягнення певного результату.

Проблема полягає в тому, що у вузах України діє національна система навчального процесу з фізичного виховання, в якій обов'язковим розділом є система ППФП, що побудована на основі нормативного підходу і відрізняється від європейської. Водночас важливо, що більше 50 % студентів мають низький рівень кондиційної фізичної підготовки, а більше половини випускників фізично неспроможні якісно працювати на виробництві [5].

Новим підходом до вирішення проблем підготовки до процесу навчання є утвердження прикладного значення фізичного виховання, формування мотивації шляхом демонстрації реальної необхідності і корисності запропонованих фізичних вправ, диференційованих з урахуванням стану здоров'я і подальших кар'єрних очікувань.

Для адаптації до сучасних вимог виробництва згідно з Болонською конвенцією, яка передбачає подальшу гуманізацію і демократизацію навчального процесу, необхідне обґрунтування, експериментальні перевірки і використання інноваційних технологій при створенні складових ППФП студентів вищих навчальних закладів економічного профілю [3, 13].

Необхідно зазначити, що у переважній більшості студентів немає інтересу до занять фізичним вихованням. Основна причина цього – відсутність диференційованого підходу до характерних вправ і навантажень, які пропонують студенту. Відсутнє також необхідне стимулювання до занять фізичною культурою і ППФП. Розмови про те, що заняття фізичною культурою корисні для здоров'я, мають абстрактний характер у зв'язку з відсутністю конкретних (об'єктивних) критеріїв, які використовуються на заняттях, а також через теоретичну невідповідність студентів.

На думку А. П. Внукова (2005), існують причини негативної реакції на психофізичні вправи залежно від окремого студента, а саме: відсутність мети занять; недостатній запас знань, навичок, умінь; незрілість особи; низький рівень свідомості. Для викладачів фізичного виховання – це неправильний вибір видів спорту, дозувань, методів, стосунків, форм організації, відсутність належної майстерності, психолого-педагогічних знань, підходів та ін.

Отже, одним з головних завдань професійно-прикладної фізичної підготовки студентів є формування нових підходів з використанням засобів, сучасних видів спорту для розвитку необхідних психофізичних якостей з тих видів спорту, якими бажають займатися студенти.

Для побудови ефективної системи підготовки необхідно використовувати популярні серед студентської молоді види спорту, крім того раціональна система вищої школи повинна враховувати інтереси і при виборі засобів ППФП. Цій ідеї відповідає філософія гуманізму, яка є системою світогляду і визнає цінність людини як особистості. Гуманістичне світосприйняття передбачає повагу до особистості, сприяння самоактуалізації і самореалізації, самовдосконалення.

У працях Б. М. Шияна, Т. Ю. Круцевича, Л. П. Пилипея та інших зазначається, що стратегію сучасної освіти складає напрямок, основою якого є особистісно-орієнтовані педагогічні технології.

Однак при вирішенні конкретних завдань професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх спеціалістів повинна здійснюватися в тісному зв'язку із загальною фізичною підготовкою, яка є основою практичного розділу навчальної дисципліни “Фізичне виховання” у вищому навчальному закладі. Професійно-прикладна фізична підготовка базується на відповідній загальнофізичній підготовленості. Співвідношення загальної і професійно-прикладної фізичної підготовки повинна змінюватися залежно від професії.

Зокрема Н. Н. Завидівською [1], яка у своїй роботі пропонує методику підвищення ППФП за рахунок впровадження моделі професійно-прикладних основ формування здорового способу життя для студентів вищих навчальних закладів економічного профілю, основною функцією якої є оптимізація процесу формування здорового способу життя.

В той же час, такі науковці як, Е. І. Маляр (2010); М. Р. Лебідь, (2010), Н. І Турчина (2008), наголошують на тому, що доцільно створювати експериментальні програми ППФП студентів ВНЗ на основі окремих спортивних спеціалізацій.

Тому, незважаючи на чисельні дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів, актуальною є проблема пошуку ефективних шляхів покращення стану здоров'я студентів економічних спеціальностей, рівня їх фізичної підготовленості за рахунок впровадження спортивно-орієнтованих технологій фізичного виховання, які б сприяли розвитку позитивної мотивації до занять фізичною культурою і спортом, формували основи самостійної фізкультурно-спортивної діяльності як у системі освіти так і у вільний від навчання час.

Висновки.

1. Аналіз науково-методичної літератури свідчить, що питання змісту, організації фізичного виховання, спортивно-оздоровчої діяльності та їх професійної спрямованості у вузах вивчені недостатньо. Необхідно зазначити,

що у переважної більшості студентів немає інтересу до занять фізичним вихованням. Основна причина цього – відсутність диференційованого підходу до характерних вправ і навантажень, які пропонують студенту. Відсутнє також необхідне стимулювання до занять фізичною культурою і ППФП.

2. Чинна на сьогодні система організації фізичного виховання у вузах не може ефективно забезпечити підвищення рівня фізичної підготовленості, здоров'я, мотивації студентів до занять фізичними вправами й спортом, сформувати професійно важливі психічні та психофізіологічні якості.

3. Одним з головних завдань професійно-прикладної фізичної підготовки студентів є формування нових підходів з використанням засобів, сучасних видів спорту для розвитку необхідних психофізичних якостей з тих видів спорту, якими бажають займатися студенти. Для побудови ефективної системи підготовки необхідно використовувати популярні серед студентської молоді види спорту, крім того раціональна система вищої школи повинна враховувати інтереси і при виборі засобів ППФП.

Література:

1. Завидівська, Н. Н. Професійно-прикладні основи формування здорового способу життя студентів вищих навчальних закладів економічного профілю [Текст] : дис. канд. пед. наук : 24.00.02, Завидівська Наталія Назарівна. – Львів, 2002. – 230 с
2. Кожевникова, Л. Вплив занять з фізичного виховання на зв'язок між фізичною підготовленістю і професійно-прикладною педагогічною спрямованістю студентів педагогічного факультету [Текст], Л. 3. Кожевникова, Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. “Фізична культура, спорт та здоров'я нації – нова епоха, нова генерація”. – Миколаїв : МДПУ, 2002. – С. 100-105.
3. Пилипей Л. П. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів [Текст] монографія, Л. П. Пилипей. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – 312 с.

4. Раевский, Р. Т. ППФП и психофизическая подготовка студентов машиностроительных специальностей [Текст] : учеб. пособие для вузов, Р. Т. Раевский, В. И. Филенков. – Краматорськ, 2003. – 100 с.
5. Третьяков, М. О. Професійно-педагогічна фізична підготовка студентів педагогічних вузів до роботи в загальноосвітній школі [Текст], М. О. Третьяков, В. А. Леонова, матеріали міжнародної наук.-практ. конф. “Фізична культура, спорт та здоров’я нації – нова епоха, нова генерація”. – Вінниця, 1996. – С. 254–255.
6. Турчина Н. І. Сучасні особливості педагогічного процесу фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів технічного профілю і рекомендації щодо його вдосконалення, Н. І.Турчина, Здоровий спосіб життя: зб. наук. статей. – Львів: ЛДУФК, 2007. – № 22. – С. 45 – 53.
7. Фурман Ю. М. Вплив фізичних тренувань різної спрямованості на фізичні якості студентів Вузу, Ю. М. Фурман, С. П. Драчук, Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми ФВ і С : зб. наук. праць за ред. С.С. Єрмакова. – Харків: ХДАДМ, 2004. – № 20. – С. 46 – 52.
8. Церковна Е. В. Проблемы поиска путей оптимизации процесса физического воспитания в высших учебных заведениях, педагогіка, психологія і медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту, Е. В. Церковна, А. И. Приходько, А. В. Попрошаев – Харьков : 2008, - № 8. – С. 154–158.
9. Церковна О. В. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів технічних вищих навчальних закладів на основі факторної структури їх рухової та психофізіологічної підготовленості : автореф. дис. канд. наук: спец. 24.00.02, Церковна Олена Вікторівна. – 2007. – 20 с.
10. Шевченко О. О. Удосконалення професійної працездатності військових фахівців протиповітряної оборони сухопутних військ засобами фізичної підготовки: автореф. дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02, Львівський державний університет фізичної культури. – Львів : 2010. – 20 с.
11. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів : Навчальна книга "Богдан", Б. М. Шиян, Тернопіль, 2001. – Ч. 1. – 272 с.

12. Шкретій Ю. М. Стан та напрями удосконалення системи фізичного виховання молоді, Ю. М. Шкретій, спортивний вісник. – 2005. – № 1. – С.13 – 16.
13. Яцюк С. М. Підвищення ефективності професійної підготовки студентів інженерних спеціальностей, С. М. Яцюк, педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту – Харків : 2007. – № 4. – С. 147–151.
14. Sport in the city: the role sport in economic and social regeneration, ed. C. Cratton, I. Henry. – London ; New York : Rutledge, 2005. – 322 p.
15. Woods R. B. Social issues in sport, R. B. Woods. – Champaign : Human Kinetics, 2007. – 370 p.

Салатенко, І.О. Прикладні проблеми фізичного виховання студентів економічних спеціальностей [Текст] / І.О. Салатенко, О.Я. Дубинська // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. - 2014. - № 5. - С. 19-23.

